

Stanisław Małachowski – hrabia, marszałek Sejmu Wielkiego, pierwszy Prezes Senatu Księstwa Warszawskiego w latach 1807–1809 (portret pędzla M. Baciarellego)

Józef Zajączek – senator Królestwa Polskiego i jego namiestnik w latach 1815–1826 (portret pędzla nieznanego artysty)

Tomasz Adam Ostrowski – Prezes Senatu Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego w latach 1811–1817 (portret pędzla M. Baciarellego)

SKŁAD I WYBÓR

KONSTYTUCJA KSIĘSTWA WARSZAWSKIEGO

Nr 19, 22, 23–34, 59, 60

Skład: biskupi, wojewodowie i kasztelanowie (początkowo 18, a potem 30)

Wybór: mianowanie przez władcę (dożywotnio)

Przewodził: władca lub wybrany przez niego Prezes

KONSTYTUCJA KRÓLESTWA POLSKIEGO

Nr 14, 31, 41, 97, 98, 106, 108–117, 151, 152

Skład: książęta krwi cesarskiej, biskupi, wojewodowie i kasztelanowie (nie więcej niż połowa składu Izby Poselskiej) – powyżej 35. r.ż. (18. r.ż. – książęta)

Wybór: mianowanie przez władcę (dożywotnio)

Przewodził: Prezes

PREROGATYWY

Sprawy podatkowe i mennicze, zmiana przepisów prawa cywilnego i karnego, kontrola Izby Poselskiej (przestrzeganie konstytucji), spis osób z prawem wyborczym, potwierdzanie ważności wyborów i sejmików

Teoretycznie: ustawodawstwo sądowe i administracyjne, sprawy mennicze, podatkowe i budżetowe

W praktyce: zmiany prawa cywilnego i karnego, funkcje sądu sejmowego

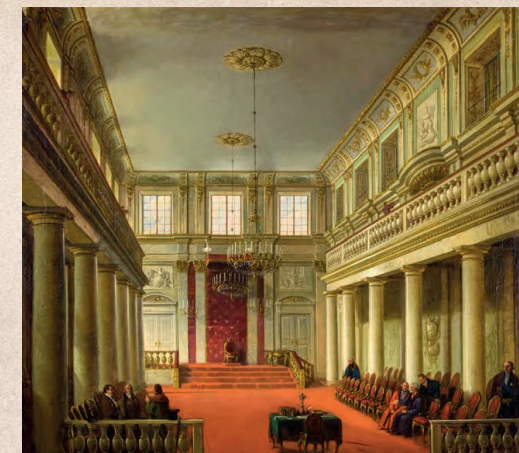
Adam Jerzy Czartoryski – książę, ostatni Prezes Senatu Królestwa Polskiego przed wybuchem powstania listopadowego, założyciel obozu Hotel Lambert (portret pędzla J.P. Norblina)

PROCES LEGISLACYJNY

- Rada Stanu przesyła projekt do Izby Poselskiej
- Posłowie po głosowaniu przesyłają ustawę do Senatu
- Senat sprawdza, czy jest zgodna z konstytucją i potwierdzona większością głosów
- Jeśli jest zgodna, a król zdecyduje się ją podpisać, staje się prawem
- Jeśli Senat stwierdza nieprawidłowości, król może ustawę podpisać lub odesłać ją do Izby Poselskiej

- Projekty składa się do Sejmu
- Nad projektem dyskutuje się w jednej z trzech tajnych komisji
- Po głosowaniu jawnym (decyduje większość) ustawa trafia do drugiej izby (do Senatu, jeśli najpierw procedowała Izba Poselska, i odwrotnie), gdzie może być tylko przyjęta lub odrzucona (bez poprawek)
- Po przyjęciu ustawy przez obie izby o jej losach decyduje król

123 lata zaborów to czas bardzo trudny dla polskiego parlamentaryzmu – przez wiele lat jedyną możliwością wpływania na politykę było włączanie się do prac parlamentów państw zaborczych. Istniały tylko dwa krótkie okresy, kiedy istniały polskie sejmy, a w ramach nich – Senat. Było to w czasie istnienia utworzonego przez Napoleona Księstwa Warszawskiego (1807–1815) oraz znajdującego się pod kontrolą rosyjską Królestwa Polskiego (1815–1832) powstałego na mocy postanowień Kongresu Wiedeńskiego po wojnach napoleońskich. Ustrój obu tych państw regulowały nadane przez władców konstytucje.

M. Zaleski, *Sala posiedzeń Senatu w Zamku Warszawskim, czasy Królestwa Polskiego*

KALENDARIUM

1807 | Powstanie Księstwa Warszawskiego

1815 | Upadek Napoleona

1815 | Powstanie Królestwa Polskiego

1815 | Zastąpienie Konstytucji statutem organicznym

Tekst: Natalia Szumska
Projekt graficzny: Michał Rudowski

SENAT W XIX WIEKU

Kancelaria Senatu
Warszawa 2024